

ርእይቶ
ምውሐስ ህያው ሰላም አብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን

1. መጠቀሚያ

እቲ ድሕሪ ናይ 1998-2000 መሪር፡ አዕናውን ከውገድ ዝከኣል ዝነበረን ዶባዊ ኩናት ንክልተ ዓሰራ-ዓመታት ዝጸንሐ ኩነታት 'ኣይ ሰላም ኣይ ኩናትን' ([link](#))፡ አብ መፋርቕ 2018 አብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝተራእየ ሃንደበታዊ ሕዳሰ-ምዝነት፡ ትጽቢት ዘይተገብረሉ ግን ከኣ ዘሐገሱ ምዕባል እዩ። አብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ህያው ሰላም ምርግጋጽ፡ አብ መንጎኡን ምትሕግጋዊ ዝምድና፡ ልምዓትን ሓድሕዳዊ ብልጽግናን ንምፍጣር ከምኡ'ውን ንዘባዊ ሰላም፡ ጸጥታን ምርግጋእን ኣገዳሲ እዩ።

ኤርትራ አብቲ መላግቦ ቀርኒ ኣፍሪቃን ሓውሲ ደሴት ዓረብን ስትራቴጂያዊ ኣቀማምጣ ኣለዎ። እዞም ክልተ ንኡሳን ዘባታት እዚኣቶም አብ ቀጻሊ ለውጢ ኢዮም ዝርከቡ። ተራ ግሎባዊ ተዋሳኒትን ህልዊ ኩነታት ዘባዊ ምዕባላታትን አብ ተኸእሎ ምስፋን ህያው ሰላም ኤርትራን ኢትዮጵያን ወሳኒ ጽልዎ ኣለዎ።

እዚ ሓተታ እዚ፡ ነቶም ድሕሪ ሕዳሰ-ምዝነት ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝሰዓቡ ፍጻሜታትን ኣመታቶምን ብምግምጋም፡ ነቲ ዝምዕብል ዘሎ ዝምድና ኢትዮ-ኤርትራ ብመንጽር እቲ አብ ዙርያ ጋብላ ቀይሕ ባሕሪ ዝግሰል ጂኦ-ፖለቲካዊ ኩነታት ይትንትን። ብተወሳኺ፡ ንህልዊ ዝምድና ክልቲኣን ሃገራትን ኣመታት ርክባተንን ብፍሉይ አብ ኣገዳስነት ምምልካት ዶብ ኢትዮ-ኤርትራ፡ ምኽባር ልዑላውነት ኤርትራ፡ ምምስራት ሕጊ ዝማእከሉ ባይኒ-ሃገራዊ ርክብ፡ ዘባዊ ኩነታት ቀርኒ ኣፍሪቃ ከምኡ'ውን ምጽልላው ቀርኒ ኣፍሪቃን ሓውሲ ደሴት ዓረብን ብምትኳር ብደቂቕ ይምርምር።

እተን አብ ገማግም ቀይሕ ባሕሪ ዝርከባ ሃገራት ቀርኒ ኣፍሪቃን ሓውሲ ደሴት ዓረብን፡ ከምኡ'ውን እተን ቀጥታዊ መዳውብተን ዝኾና ሃገራት ዝልለያሉ ናይ ሓባር ረቕቋታት ኣለወን። ገለ ካብቶም ቀንዲ ረቕቋታት፡ ሕማቕ ምሕደራ፡ ጉሉሕ ጉድለት ናይ ደሞክራሲ፡ አብ መላኺ ኣገዛዝኣ ዝተመርኮሰ 'ናይ ገባርን ሓጋግን' ስርዓታትን የጠቓልል። ዝበዝሕ እዋን ብድኹማት ትካላት፡ ዘይስሉጥ መዋቕርን ዝሩጋት ዝእቲ ጉድለታትን ዝፍለጣ ኣመና ድኹማት መንግስቲታት ኢየን። ግዝኣተ ሕጊ ዝረገጸ፡ ሕጋዊ ቀይዲ ዘይብሎም 'ናይ ገባርን ሓጋግን' ስልጣን ብኢቶም አብ ልዕሊ እቲ ገፊሕ ጋግ ናይ ሃብትን ኣታውን ዘለዎ ሕብረተሰብ የሸካዕልሉ። ብርግጽ፡ ከምዚ ዓይነት ኩነታት አብ ቀጻልነት ማሕበራዊ ሰላምን ምርግጋእን ከቢድ ስግኣት ዝፈጥር እዩ።

ሰላም፡ ጸጥታን ርግኣትን ብደረጃ ዘባ ዘይነጻጸሉ ኩነታት እዮም። አብ ሓንቲ ሃገር ዝፍጠር ህውከትን ዝርገት ጸጥታን ናብ መዳውብቲ ሃገራት ምልሓሙ ኣይተርፍን። ጂኦ-ፖለቲካ ጋብላ ቀይሕ ባሕርን አብ ጉደቦኡ ዘሎ ወሰናስን ፈለግ ኒልን ዘባ ወሽመጥን፡ ተለዋዋጢ ኪዳናት ሃገራዊ፡ ዘባውን ዓለማውን ሓይልታት ብዝፈጥሩ ብዘሕን ንኣድሕዱ ዝተጠናነገን ግርጭታት እዩ ዝፍለጥ። በዚ ድማ ቀይሕ ባሕሪ ወተሃደራዊ መደበር ዝተፈላለዩ ሓይልታት ከኣንግድ ግድን ኮይኑ፡ እቲ አብ መንጎ ሸዓን ሱኒን ዘሎ ታሪካዊ ህልኽን፡ አብ መንጎ ኣሕዋት ሙስሊምን ሳላፋውያንን ዘሎ ቍቍቍስን፡ ብኣሰላፊ ነናቶም ዘባውን ዓለማውን ሻርነት እናተጋደደ፡ ነቲ አብ መንጎ ግብጹ-ስዑዲ ዓረብ-ሕቡራት ኢማራት ዓረብ፡ ብሓደ ወገን፡ ኢራን-ቕጠር-ቱርኪ ድማ ቦቲ ኻልእ፡ ዘሎ ውድድር ኣገፍሃሂርዎ ይርከብ። እቲ ምእንቲ ዕብላላ፡ ዕዳጋ፡ ጸጋታት፡ ጽልዋን ወደባትን፡ ከምኡ'ውን አብ ዙርያ ገማግም ቀይሕ ባሕሪ (ሰሜን ሱዳን፡ ኤርትራ፡ ጂቡቲ፡ ሶማሊን የመንን) መደበራት ሓይሊ ባሕርን ወተሃደራዊ መዳስከራትን ንምድኳን ዝካየድ ዝተወሰበ ቍቍቍሳት ብመልክዕ ኩናት ሓድሕድ የመን፡ ክርደና ቕጠር፡ መናውራታት ዘባውን ዓለማውን ሓይልታት አብ ንእሽቶ ሃገር ጂቡቲን ዝተረመሰት ሶማሊያን፡ ስምምዕ ሰላም ኤርትራን ኢትዮጵያን ይግለጽ ኣሎ።

ቀይሕ ባሕሪ ብኣዝዩ ብርኩት ግን ከኣ ጌና ዘይማዕበለ ሃብቲ ባሕርን ጸጋታት ነዳድን ባህርያዊ ጋዝን ዝተዓደለ ማያዊ ክፋል ዓለምና እዩ። ብተወሳኺ፡ ከም ኣገዳሲ ኣህጉራዊ መስመር ማያዊ ንግድን ወተሃደራዊ ሎጂስቲክን የገልግል። ብዓቢኡ ብመንጽር ቍጠባን ጸጥታን ዘለዎ ስትራቴጂያዊ ኣገዳስነት፡ ቀንዲ ሓያላት ዓለም እንተላይ ኣመሪካ፡ ፈረንሳይ፡ ጀርመን፡ ዓባይ ብሪባንያ፡ ጃፓን፡ ብቕንዱ ድማ ካብ 2017 ጀሚራ ቻይና፡ ወተሃደራተን ንክስፍራሉን መደበራት ሓይሊ ባሕሪ ንክሃንጹሉን ደሪኽወን እዩ። ምቕያር ፖሊሲ ኣመሪካ ካብ ኩናት ኣገጻገር ሸበራ ናብ ስትራቴጂያዊ ውድድር አብቲ ዝተሓላለኸ ዘባዊ ግርጭት ሓድሽ ቀጻሊ ብምውሳኽ ነቲ አብ መንጎ ኣመሪካን ቻይናን አብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ጽልዎ፡ ዕዳጋ፡ ጸጋታትን ወፍሪን ንምውናን ዘርእዩ ጸደፍደፍ ኣጋዲድዎ ይርከብ።

2. ስምምዕ ሰላም ኤርትራን ኢትዮጵያን

ኢትዮጵያ ብሄራዊ ጥያቄ ስነ 2018 ንውሳኔ ኮምሽን ዶብ ብዘይ ቅድመ-ኩነት ከም እትቐበሎን ንምትግባሩ ድልውቲ ምዃናን ብሃንደበት ምእዋጃ ነቲ ንዕራ ዓመታት ኣብ መንጎ ክልቲኣን ሃገራት ዝጸንሐ ኩነት 'ኣይ ሰላም ኣይ ኩናት' ዘኸትም ብሰራት ኮነ። ብድሕሪኡ ቀዳማይ ሚኒስትር ኢትዮጵያ ዶ/ር ኣቢይ ኣሕመድ ኣብ ኤርትራ ዑደት ኣብ ዘካየዱሉ እዋን ብ9 ሓምሌ 2018 ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ሓባራዊ ኣዋጅ ሰላምን ምሕዝነትን ተኸተመ።

ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ሕዳሰ-ምሕዝነት ምጅማሩ፡ እዘን ክልተ ጎረባብቲ ሃገራት ኣብ መንጎኦን ይኹን ኣብ ውሽጠን ህያው ሰላም ንምስፋን ተስፋ ዝህብ ስጉምቲ ኢዩ ነይሩ። ኣብ ውሽጢ 5 ሰሙናት ዘይመልእ ግዜ እቲ ክልተኣዊ ዝምድና ብሃንደበት ካብ ዝተናውሐ መሪር ሓድሕዳዊ ተጻብኦ ናብ እምብዛ ዝተጋነነ ሰላምን ምሕዝነትን ተለዊጡ። ህዝቢ ኤርትራ፡ ሓይልታት ምክልኻል ኤርትራን ኣብ መላእ ዓለም ዝርከቡ መሓዞት ኤርትራን ነቲ ሓባራዊ ኣዋጅ ሰላምን ምሕዝነትን ሓንጎፋይ ኢሎም ተቐቢሎም።

ብሓጺሩ፡ እቲ ሓባራዊ ኣዋጅ፡ ክልቲኣን ሃገራት (1) ኣብ መንጎኦን ኰነተ ኩናት ከብቅዕ፡ (2) ጥቡቕ ፖለቲካዊ፡ ማሕበራዊ፡ ባህላውን ጸጥታውን ምትሕግጋዝ ክምስርታ፡ (3) ዳግም ርክባት መጓዳዘዶ፡ ንግዲ፡ መራኽቢታትን ዲፕሎማሲን ክጅምራ፡ (4) ውሳኔ ኮምሽን ዶብ ክትግብራ፡ (5) ዘባዊ ሰላም፡ ልምዓትን ምትሕግጋዝን ንምርግጋጽ ብሓባር ክሰርሓ ቃል ዘእቱ እዩ (ሓተታ)።

ኣቶ ኢሳያስ ኣፈወርቂ፡ኣብ 14-16 ሓምሌ 2018፡ ነቲ ሕዳሰ-ምሕዝነት ዘረጋግጽ፡ ንቡር ዲፕሎማሲያዊ ወግዲ ዘይሓለወ፡ ቅጥዑ ዝሰሐተ ተዋስኣዊ ወደኸደኸ ዝተሓወሶ ዑደት ኣብ ኣዲስ ኣበባን ሃዋሳን ኣካየደ ([link 12:26-15:40](#))። ኣብ ክልቲኡ ርእሰ-ከተማታት (ኣስመራን ኣዲስ ኣበባን) ሓድሕዳዊ ምብጽጻሕ ኣብ ዝተኸየደሉ እዋን ኮነ ቅድሚኡ ዝተንጸባረቐ ናይ ሕገ ምፍዳይ መንፈስን ድሒሩ ዝሰዓበ ፍጻሜታትን 'ንናይ ሓባር ጸላኢ' ንምንጻል፡ ንምግላልን ንምስዓርን ዝተወጠነ ሓባራዊ መደብ ምህላው ዘመልከት ኢዩ። እቲ ሽዑ ዝተራእየ ንቡር ፕሮቶኮላዊ መስመሩ ዝሰሐተ ዋዕዋዕታን ካብ ሓደ ፕረዚደንት ናይ ሓንቲ ናጻ ሃገር ትጽቢት ዘይግበረሉ መደረታትን፡ ንሃገራዊ ልዑላውነት ኣብ ዋጋ ዕዳጋ ዘእቱ ናይ ክድዓት ዝንባለ ዘንጸባርቐ ጥራይ ዘይኮነ፡ ንኤርትራን ህዝባን ብጅምላ ዘዋርድ እውን እዩ ([link 16:00-16:20](#))። እቲ ተዋስኦ ካብ ኣዲስ ኣበባን ሃዋሳን ሓሊፉ ኣብ ጎንደርን ባህርዳርን ብምቕጻል ኣብ ህዝቢ ኤርትራ ዓቢ ሻቐሎት ፈጠሩ። እዚ ሻቐሎት እዚ ድሕሪቲ ኣብ ካልኣይ መፋርቕ 2018 ዝተራእየ ተመሳሳሊ ፍጻሜታትን ተግባራት መሊሱ ዘይዱ።

ቅዳሕ ሰነድ ናይቲ ሓባራዊ ኣዋጅ ሰላምን ምሕዝነትን ናብ ህዝቢ ኣይተዘርግሐን። ሓሙሽተ ነጥብታት ዝሓዘ ሓጺር ጽሑፍ ጥራይ እዩ ኣብቲ ናይቲ ስርዓት ሚኒስትሪ ዜና መርበብ ሓበሬታ ተለጠፉ። ስለዚ እቲ ዝርዝር ትሕዝቶን እቲ ክልቲኦም ወገናት ዝተኣታተዉዎ መብጽዓታትን ፍሉጥ ኣይኮነን። ብሰንኪ መንግስታዊ ዋንነት ማዕከናት ዜናን ቍጽጽርን፡ ከምኡ'ውን እገዳ ብሕታዊ ፕረስን ማእሰርቲ ጋዜጠኛታትን፡ ሓበሬታ ብጽኑዕ ሳንሱር ሓሊፉ ቡተን ዝርከብን ሃገራዊ ማዕከናት ዜና ጥራይ ይመሓላለፍ። ኣብ ውሽጥን ኣብ ወጻኢን ዝነበሩ ግዳሳት ዜጋታት ብዛዕባ ሃገሮም፡ ኣብ ገለ እዋናት ድማ ብዛዕባ ንጥፈታት እቲ ምልካዊ ዝኣኢ ሓበሬታ ንምርካብ ማዕከናት ዜና ወጻኢ (ብፍላይ ናይ ኦንላይን ምንጭታት ኢትዮጵያን ዓለምን) ክከታተሉ ይግደዱ።

እቲ ብኸምዚ ኣገባብ ዝርከብ ሓበሬታ ዘለዎ ሽግር፡ ግጉይ ሓበሬታ ወይ ናይ ሓሶት ዜናታት ብመገዲ 'ዐ3'፡ መዘርግሐ ቤላቤላው ናይቲ ስርዓት ብቐልጡፍ ንክላባዕ፡ ምድንጋራት ንክፍጠርን ብኡ ኣቢሉ ፍጻሜታት ውሽጢ ሃገር ንምክትታል ኣጸጋሚ ከም ዝኸውን ዝገበር ምዃኑ እዩ። ንኣብነት እቲ 'ኤሪትራን ፕረስ' ዝተባህለ ማሕበራዊ መድያ ኣብ ሓምሌ 2018 ሰራዊት ኢትዮጵያ ካብ ዶብ ከም ዝሰሓበ ዝዘርግሐ ግጉይ ሓበሬታ ኣህጹራዊ ማዕከናት ዜና ተቐቢለን ኣቃሊሐን እዩን ([link](#))። ዋላ እኳ ኣብ ሓምሌ 2018 ሓባራዊ ኣዋጅ ሰላምን ምሕዝነትን እንተተኸተመ፡ ሰራዊት ኢትዮጵያ ግና ክሳብ ሕጂ ካብቲ ኣብ ከባቢ ደባት ጎቢጥዎ ዝጸንሐ ልዑላዊ መሬት ኤርትራ ኣይወጸን።

2.1 ኣድላዪነት ምምልካት ዶብ

እቲ ዘይተፈትሐ ጉዳይ ዶብን ኩነታት ናይቲ ኣብ ደባት ዝነበር ህዝብን ገለ ካብቲ ሓቀኛን ቀጻልን ሰላም ንኸይረጋገጽ ዕንቅፋት ዝፈጥር ጉዳያት እዩ ([link 'ዚጎደለ ሓቕታት'](#))። እቲ ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዘሎ ባይነ-ሃገራዊ ዶብ ኣብ ባይታ ኣይተመልከተን፡ ሰራዊት ኢትዮጵያ እውን ካብቲ ጎቢጥዎ ዘሎ ልዑላዊ ግዝኣት ኤርትራ ኣይወጸን። ዶብ ዝምልከተሉ ወይ ሰራዊት ኢትዮጵያ ዝስሕበሉ ናይ ግዜ ስሌዳ ብወግዲ ኣይተሓበረን። ጉዳይ መሬት ቀንዲ መመኸነይታን ጠንቅን ናይቲ ኣብ 1998-2000 ዝተኸየደ ደባዊ ኩናት ስለዝኾነ ሰራዊት ኢትዮጵያ ካብ ልዑላዊ መሬት ኤርትራ ከይሰሓበን ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዘሎ ኣህጹራዊ ዶብ ከይተመልከተን ቀጻልነት ሰላም ምውሓስ ኣይከኣልን።

አብ ሓድሽ ዓመት ግእዝ (ማለት ብዘ መስከረም 2018) ብማእከላይ ክፋል ዶብ መስገሪ ሩባ ሙና (ዓዲ ግራት - ዛግምባ)፡ ብምብራቓዊ ክፋል ዶብ ድማ መስገሪ ቡሬ ብጽንብል ተኸፊቱ። መስገሪ ሩባ መረብ (ራማ - ክሳድ ዒቃ) እውን ድሕሪ ሒደት መዓልታት ብተመሳሳሊ አገባብ ተኸፊቱ። አብ መስገሪ ሩባታት ሙናን መረብን ርክባት መጓዓዝያ ተጀሚሩ። ዋላ እኳ ሰለስተኣም መስገሪታት ዶብ እንተተኸፍቱ አጠቓላሊ ፍታሕ ናይቲ ዘሰሓብ ዶባት ግን ዛጊት ተወንዚፉ ኣሎ። ሰለስተ ኣዋርሕ አብ ዘይመልእ ግዜ ኤርትራ ብ28 ታሕሳስ 2018 ብሃንደበት ነቲ አብ ማእከላይ ክፋል ዶብ ዝርከብ መስገሪታት ዓጽዖቶ። መዕጻዊዓ ምኽንያት እንታይ ምኽኒ ወይ ከአ እቲ ሃንደበታዊ ምዕጻው ክሳብ መዓስ ከም ዝጸንሕ ኣይሓበረትን፤ ኢትዮጵያ ብወገና ብዛዕባቲ ጉዳይ ምዕጻው ዶብ ትፈልጦ ነገር ከም ዘየለ ገለጸ።

እቲ አብ ማእከላይን ምብራቓዊን ክፋላት ዶብ ዝርከብ መስገሪታት ብዘይ ዝኸኑ ስምምዕን ሕጋዊ ቅጥዕታትን እዩ ተኸፊቱ። እቶም አብ ሰለስተኣ መስገሪታት ዘለው ኤርትራውያን ኣመሓደርቲ እውን ኣቐዲሞም ስለዘይተሓበሩ እቲ ፍኑው ምኽፋት ዶብ ድብላ እዩ ከወይንዎም። እቲ ብዘይ ዝኸኑ ምድላው፡ ኣድላዩ ቅጥዕታት ኢሚግሬሽንን ጉምሩክን ከይተማልአሉ ዝተኸፍተ ዶብ፡ ካብን ናብን ክልቲኣን ሃገራት ፍኑው ምንቅስቓስ ሰብን ንብረትን ንኸህሉ ዕድል ዝሃበ እኳ እንተነበረ ድሕሪ ሰለስተ ኣዋርሕ ብሃንደበት ምዕጻው ግን ብዙሕ ኣዛሪቡ እዩ። እቲ ሃንደበታዊ ምኽፋትን ምዕጻውን ናይቲ ዶብ፡ ንተኣፋፍነት ናይቲ ስምምዕ ሰላም ዘመልከትን ኣገዳሲ ትምህርቲ ዝህብን እዩ። እዚ ማለት ትካላዊ መልክዕ ዘይሓዘ ስምምዕን አብ ሕጊ ዘይተመርኮሰ ተግባርን አብ ዝኸነ እዋን ብዊንታ ውልቀሰባት ክዝረግ ይኸእል እዩ።

ቦቲ ድሕሪ ኣስታት ክልተ ዓሰረ-ዓመታት ዝተኸፍተ ዶብ ተፈላልዮም ዝነበሩ ገለ ስድራቤታትን ኣዕሩኽን ብሓገዕ ክራኸቡ ክኢሎም እዮም። ይኹን እምበር፡ እቲ መስገሪታት ከም ንቡር ኣህጹራዊ ዶብ ከም ዝሰርሕ ንምግባር ዝተገብረ ምድላው፡ መሓለውታ ወይ ሕጊ ፕሮቶኮል ኣይነበረን። እቲ ዶብ ሕጊ ዝሰረቱ ንግድን ስግራ-ዶባዊ ምንቅስቓስን አብ ዘይብሉ፡ ናይ ጉምሩክ ከኣ ሕግታት ኢሚግሬሽንን ኬላታታን ኣቐዲሙ አብ ዘይተሓሰበሉ ኩነታት ምኽፋቱ ሕንፍሽፍሽ ሸርፊ ባጤራ አብ ርእሲ ምፍጣሩ ኣሸሓት ኤርትራውያን ናብ ኢትዮጵያ ንኸስደዱ ኣፍደገ ኣርሕዮሎም ([link](#))።

ብሓፈሻኡ ናጻ ዋሕዚ ሰባት፡ ኣቐሑ፡ ርእሰማልን ኣገልግሎታትን፡ አብ ምድንፋዕ ናይ ክልቲኣን ሃገራት ቍጠባዊ ምዕባለ፡ ሓባራዊ ብልጽግናን ማሕበራዊ ገሰጋስን ኣገዳሲ እዩ። ከይኮ ግን ልዑላውነት ክልቲኣን ሃገራት ብምልኣት ዘኸብር ዶብ ንኸህሉ፡ ብቐዳምነት ንግዳዊ ዝምድናን ውዕላት ንግዲን ዝምርኮሰሉ ሕግታትን ብቐዓት ትካላትን ክህልው ይግባእ። ከምኡ እንተዘይተገይሩ፡ እቲ ዝምድና እናንቁልቁለ ዘይርገእ፡ ዘየተኣማምንን ቀጻልነት ዘይብሉን እናኾነ ምኽዱ ኣይተርፎን እዩ ([link](#))። ካብኡ ዝገደደ ድማ፡ ምንጩ ወጥሪ፡ ግርጭት ዋላ እውን ከምቲ አብ 1998 ዘጋጠመ ናብ ኣጠቓላሊ ኩናት ከምርሕ ይኸእል።

ብንጹር ዝተመልከተ ዶብ፡ ኣየናይ ሃገር ኣበየናይ ከባቢ ልዑላዊ ስልጣን ከም ዘለዎ ወይ ዘቤታዊ ሕጋዊ ስልጣን ነፍስ ወከፍ ሃገር ኣበይ ምኽኒ ብምድራት ሃገራዊ መንነት ወይ ዘግነት ናይቲ አብ ዶባት ዝነበር ህዝቢ የነጽር። ከምኡውን ኣየነይቲ ሃገር ነየናይ ህዝቢ ምምሕዳራዊ፡ ጸጥታውን ማሕበራውን ኣገልግሎታት ከም እትህቦ ይውሰን። ካብዚ ሓሊፉ መራሕቲ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዶብ ኣድላይነት ከም ዘይብሉ ኣምሲሎም ዝዛረብዎ ዘረባታት ሓደው ምልክት ድንቁርና እዩ ሓደው ከአ ሓደገኛ ውዲት ምህላው ዘንጸባርቕ እዩ።

አብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ክልተኣዊ ቍጠባዊ ምትሕግጋዝ ክህሉ ኣድላይን ዝተባባዕን እዩ። ሓድሕዳዊ ረብሓ ዘመንጩ ክኸውን ግን ይግባእ። አብ ሓፈሻዊ ቍጠባዊ ኩነታት ክልቲኣን ሃገራት ብዙሕ ምምስሳላት ኣሎ። ይኹን እምበር አብ መንጎኦን ርኡይ ዘይምዕሩይነት፡ አብ ኣንፈት ምዕባለ ቍጠባኣን ድማ ዝዘፍ ፍልልይ ኣሎ። አብ ዝሓለፈ ዕሰራ ዓመታት ብኸልቲኣን ሃገራት ዝተመዘገበ ጃምላ ዘቤታዊ ፍርያት ከነጻጸር እንከሎ፡ ቍጠባ ኢትዮጵያ ብቐጻሊ ክዓቢ ቍጠባ ኤርትራ ግን ብቐጻል ከንቁልቀላ ከም ዝጸንሐ የመልክት። አብ ርእሲ'ዚ፡ ኤርትራውያን ሰብ ዋህን ካብ ብሕታዊ ጽላት ተደፊኦም ዋህንም ካብ ሃገሮም ወጻኢ ንኸካይዱ ክግደዱ እንከለው፡ ኢትዮጵያውያን መዛኑኦም ግን አብ ገዛእ ሃገሮም ርእሰማሎም ክፍስሱ እዮም ጸኒሖም። ብተወሳኺ፡ ክልቲኦም ናይ ቢዝነስ ቁንጮታት አብ ቴክኒካዊ፡ ሞያውን ምምሕዳራውን ዓቕሚ ከምኡውን አብ ኣሰራርሓ ናይ ገለ ፍሉይ ጽላታት ገፊሕ ፍልልያት ኣለዎም።

ዝበዘሕ ሞያውን ዋህንውን ደርቢ ኤርትራ ብሰንኪ ቀጻሊ ምስርጣይ፡ ሃውራዊ ማእሰርቲ፡ ምሕዳግ መስርሒ ፍቓድን ምዕጻው ትካል ዋህንን ዝኣመሰሉ በደላት ካብታ ሃገር ንኸስደድ ተቐሲቡ እዩ። እቲ ቍጠባ ብጋሕማጥ ምሕደራን ዝሳዕረረ ብልሽውናን ተሓሊኹ አብ ሰንከልክል ይርከብ። እቲ ከውንነት እዚ ብምኽኑ ብመንጽር እቶም ብተዛማዲ አብ ዝሓሸ ኩነታት ዝርከቡ ኢትዮጵያውያን ሰብ ዋህን ክረኣ እንከሎ ሃገሪ ኤርትራ፡ ህዝቢ ኤርትራ፡ መንግስቲ ኤርትራን ኤርትራውያን ሰብ ዋህንን እምብዛ ዝተገደዑ እዮም። ነቲ አብ ኤርትራን ኢትዮጵያ ዘሎ ውሁብ ኩነታትን ዘይመዛዘን ዘቤታዊ ክውንነትን አብ ግምት ብምእታው፡

አብ ዝተፈላለዩ ዓንኬላት ቊጠባ ዝግበር ጥቡቕ ክልተኣዊ ምትሕግጋዝ ንክልቲኣን ሃገራትን ህዝብታትን ተመጣጣኒ ረብሓ ዘይህብ ውጽኢት እዩ ዝህልዎ።

ብዘይካ ልምዕት ግዝአተ ሕግን ተሓታትነት ዘይብሉ ጉድለት ምሕደራን፡ ኤርትራ ዋላ እውን ስማዊ ባይቶ ኩነት ኣብ ህዝባውን ብሕታውን ጽላታት ዝነጥፉ ትካላትን የብላን። ኣብ ምምሕዳር መንግስታዊ ፋይናንስ ተሓታትነት ኩነት ግሉጽነት የለን። እቲ ስርዓት ብስሩዕ ባጀት ክይአወጀ ይንቀሳቐስ፡ ኣታዊታቱን ወጻኢታቱን ኣይነግርን ወይ ብዛዕባ እቲ ካብ ኣህጉራውያን ለገስቲ ዝረኽቦ ሓዝት ሓበሬታ ኣይህብን። ካልእስ ይትረፍ ደሃይ ናይቲ ዓመታዊ ካብ ልዑል መኽሰብ ዘለዎ ጽላት ዕድና ዝርከብ ዝዚፍ ኣታዊ ኣይፍለጥን።

ኤርትራ ኣብ ትሕቲ ቢይ-ዕብላላ ዝበደነ ውድብን ኣዝዩ ዘይርጉእ ምልካዊ ዝሓኒን ዝናበር ዕጽው መንግስቲ፡ ቊጠባን ሕብረተሰብን እትውንን ሃገር እያ። ስለዚ ነቲ ዘሎ ቊጠባዊ ዕብስት፡ ፖለቲካዊ ልምዕትን ሕብረተሰብኣዊ ዝርገትን ብምፍቀስ ናይ ህዝቢ ኤርትራ ፈጠራዊ ጸዓትን ኣፍራዩ ሓይልን ምብርባር ይጽንሓላይ ዘዩጽልዮ ጉዳይ እዩ። ከምኡ ምስ ዝግበር ሃገረ ኤርትራ፡ ህዝቢ ኤርትራን ኤርትራዊ ዋኒንን ካብ ጥቡቕ ፖለቲካዊ፡ ቊጠባዊ፡ ማሕበራዊ፡ ባህላውን ጸጥታውን ምትሕግጋዝ ምስ ኢትዮጵያ ተወዳዳሪ ረብሓ ክረኽቡ ይኽእሉ።

2.2 ኣገዳስነት ቢይ-ሃገራዊ ዝምድና

ኣብ ማእከላይ ክፋል ዶብ ኣብ ክልተ ቦታታት ዘጋጠመ ሃንደቦታዊ ምዕጻው ዶብ፡ እቲ ዝምድና ናይ ክልተ ሃገራት እምበር ናይ ክልተ መራሕቲ ክኸውን ከም ዘይብሉ ዘመልከት እዩ። ኣብዘም ክልተ መስገሪ ቦታታት ዶብ ተዓጽዮ እንከሎ ኣብ ምዕራባዊ ክፋል ዶብ ዝርከብ መስመር ኣምሓጀር-ሓመራ ብ7 ጥሪ 2019 ዳርጋ ስግንጢር ብዝኸነ ኣገባብ ብጽምብል ተኸፊቱ። እዚ መስመር ዚ እውን ከምቶም ቅድሚኡ ዝተኸፍቱ መስመራት (1) ወግዓዊ ትካላዊ መዋቕር ክይተመስረተ፡ (2) ውንዝፍ ዶባዊ ምስሕሓብ መዕለቢ ክይረኽቦ እዩ ተኸፊቱ። ስለዚ ናይ ግዜ ጉዳይ እንተዘይከይኩ ከምቶም ዝተዓጽው መስመራት ክዕጾ ይኽእል እዩ።

ኣብዚ እዋንዚ ኣብ ኤርትራ ኣህጉራዊ ስምምዓት መርመራ ዘጽድቕን ቀያዲ ውዕል ዘውሕስን ትካላዊ መዋቕር ወይ ሕጋዊ ኣሰራርሓ የለን። ሃገራዊ ፖሊሲ ንክትዕ ዝኸርበሉ መድረኽ እውን የለን። እቲ ኣብ 1997 ብቅዋማዊ ባይቶ ዝጸደቐ ቅዋም ኤርትራ እውን እንተኸነ ኩነት ኢልካ ከም ዘይትግበር ተገይሩ እዩ ([link](#))። ኤርትራዊ ሃገራዊ ባይቶ ካብ መዝነቱ ተወጊኑ፡ መብዛሕትኣም ኣባላቱ ድማ ኣብ ማእሰርቲ ወይ ኣብ ስደት ይርከቡ።

ኤራፕላትፎርም ነቲ ወትሩ ዘልዕሎ ሻቕሎቱ ሕጂ እውን [ደጊሙ ብምዝኸካር](#)፡ ኣብ ናይ ኢሳያስ ዊንታ፡ ረብሓን ውልቃዊ ኣጀንዳን ጥራይ ዝምርኮኹስ ዝምድና ኤርትራን ኢትዮጵያን ብሓፈሻ፡ ሓባራዊ ኣዋጅ ሰላምን ምሕዝነትን ድማ ብፍላይ ኣዝዩ ሓደገኛ ምዃኑ ይገልጽ። እቲ ዝምድና ትካላዊ መልክዕ እንተዘይሒዙ ከጋጥም ዝኽእል ዝርገት ንቐጻሊ ሰላም ክልቲኣን ሃገራት ኣብ ሓደጋ ናይ ምውዳቕ ተኸእሎ ኣለዎ።

ብተመሳሳሊ፡ ኢትዮጵያ ምስ ናጻን ልዑላዊትን ሃገረ ኤርትራ ሰላም ንምፍጣር ዘለዎ ድሉውነት ክጽናዕ ኣለዎ። እቲ ኣብታ ሃገር ዘሎ ዘይርጉእ ፖለቲካዊ ሃዋህውን ቀደም ዝተሳዕሩ ሓይልታት ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ንዘለዎም ኣስፋሕፋሒ ህርፋን ወይ ጥሙሕ ብግህዶ ክገልጹ ምስማዕን ዘየሻቑል ኣይኩነን። ብሓዳል ውሽጣዊ ውድድርን ቊጠባዊን፡ ፖለቲካዊ ኩነት ኤትኒካዊ ወጥርን ጉነጽን፡ መሰረት ናይታ ኣብዚ ዘባ ዝዓቦየትን ዝበዝሐ ህዝቢ ዘለዎን ሃገር ብብቑዕነታ ክሎ። ብብዝኢኡ ዝለዓሉ ጉዳያት ኤትኒካዊ መንነት፡ ዶባዊ ምስሕሓብ ኣብ መንጎ መዳውብቲ ክልላትን ኤትኒካዊ ጉነጽን ምንጨ ውሽጣዊ ዘይምርግጋእ ብምዃን ብቕልጡፍ እናገበየ ዝኸደን ኣብዚ እዋን ብገምጋም ኣስታት ሰለስተ ሚልዮን ዝበጽሖን ቊጠባዊ ተመዘበልቲ ፈጠሩ ኣሎ። ኣብ ርእሲ ዘላታ ተወሰኽታ ከም ዝበሃል፡ እቶም ካብ ፖለቲካዊ ጭቁና፡ ኩናት ሓድሕድ፡ ሕሱም ድኽነትን ከቢድ ኣከባብያዊ ምንቅጻልቋልን ሃዲሞም ኣብታ ሃገር ዝተዓቕዩ ኣስታት 850,000 ናይ ደቡብ ሱዳን፡ ሶማሊያን ኤርትራን ስደተኛታት እውን ተደራቢ ጸቕጢ ብምፍጣር ነቲ ኩነታት የጋድድዎ ኢዮም። ኣብ ርእሲ ዚ፡ ኣብ ጽባሕቲ ኣብ 2020 ኣብታ ሃገር ክካየድ ተወጢኑ ዘሎ ምርጫ ከቢድ መዝዝ ከይፍጠር ስግኣት ኣሎ።

ስለዚ እምበኣር ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝፍጠር ቀጻሊ ሰላም ብቐንዱ ኣብ ውሽጣዊ ማሕበራዊ ሰላምን ምርግጋእን ክልቲኣን ሃገራት እዩ ዝምርኮሱ። ብተመሳሳሊ፡ ቢይ-ሃገራዊ ዝምድና ኣብ ምኽባር ሓድሕዳዊ ሃገራዊ ልዑላውነትን መሬታዊ ምሉእነትን ከምኡውን ኣብ ዘይምትእትታው ኣብ ውሽጣዊ ጉዳያት ተመርኩሱ ትካላዊ ክኸውን ኣለዎ። ብመሰረቱ ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ቀጻሊ ሰላም ንምውሓስ፡ ኣብ ሕጊ ዝተሰረተ፡ ትካላውን ግሉጽን ቢይ-ሃገራዊ ዝምድና ምፍጣር የድለ። እንተዘየሎ፡ ነቲ ቢይ-ሃገራዊ ዝምድና ውልቀሰባዊ ዝምድና ምግባር ሓደጋ ኣለዎ። ካብ 1991 ክሳብ 1998 ዝነበረ ዝምድና ኤርትራን ኢትዮጵያን ከምኡ ስለዝነበረ ህዝብታት ኤርትራን ኢትዮጵያን ረዚን ዋጋ ከፈሎምሉ እዮም። ኣቶ ኢሳያስ ኣፈወርቂን ኣቶ መለስ ዜናውን ውልቃዊ ዝምድናኦም ምስ ዛሕተለ ንኤርትራን ኢትዮጵያን ኣብቲ ናይ 20 ዓመታት ተጻብኦ ዝፈጠረ ዘዩደለ፡ ክውገድ

ዝከአልን አዕናውን ኩናት ሸሚሞመን እዮም። ታሪኽ ንኸድገም ከነፍቅድ ዮብልናን። ብዘይ ጥርጥር ሕጊ ዝሰረቱ፡ ትካላውን ግሉጽን ቢይ-ሃገራዊ ዝምድና ምምስራት ብዘይ ቀልዓለም ቀጻልነት ሰላም ኤርትራን ኢትዮጵያን ንምውሓስ አገዳሲ እዩ።

2.3 አገዳሲነት ምኽባር ልዑላውነት

ጉዳይ ልዑላውነት ቀንዲ ሕመረት ናይቲ ብህውከት ዝልለ ታሪኽ ዝምድና ኤርትራን ኢትዮጵያን እዩ። ፍጹም ስዕረት ኢትዮጵያዊ ሰራዊት ገብጣን እቲ ድሕሪ ናይ 30 ዓመት ዝተናውሐ ብረታዊ ቃልሲ ኣብ 1991 ምሉእ ሓርነት፡ ኣብ 1993 ድማ ናጽነት ዘረጋገጸ ድሙቕ ዓወት ህዝባዊ ሰራዊት ሓርነት ኤርትራን፡ ነቲ ኣብ መንጎ ኤርትራዊ ባህሪ ንመሰል ርእሰ-ውሳኔን ልዑላዊ ሃገርነትን ብሓደ ወገን፡ ኢትዮጵያዊ ኣስፋሕፋሒ ጥሙሕ ንገብጣ መሬትን ፖለቲካዊ ዕብለላን ድማ ብኸልእ ወገን ዝጸንሐ ናይ ነዊሕ እዋን ተጻራርነት” ብዘየማትእ አገባብ ደምዲምዎ ነይሩ ኢዩ (መጽሓፍ ‘ኤርትራ ኣብ ቀራና መንገዲ’ ገጽ 334-335)። ብርግጽ እቲ ብረዚን ዋጋ ዝተረኸበ ኤርትራዊ ሓርነትን ልዑላዊ ናጽነትን ብዘየወላውል አገባብ ምዝዛም ታሪኻዊ ተጻራርነት ኢትዮ-ኤርትራን፡ ምቕልቃል ‘ሓድሽ ዘመን ነባሪ ሰላምን ምትሕግጋዝን ኣብ መንጎ ናጻ ኤርትራን ደምክራሲያዊት ኢትዮጵያን’ አበሲሩ ነይሩ። [1]

ኣብዚ ናጽነት ኤርትራ ኣስታት 30 ዓመት ዝገበረሉ እዋን፡ ሓያለ ፖለቲከኛታት ኢትዮጵያ፡ እንተላይ እቶም ዝለዓሉ ሰበሰልጣን ህልዊ መንግስቲ ኢትዮጵያ፡ ንኤርትራ ከም ናጻን ልዑላዊትን ሃገር ዝተቐበልዋ ኣይመስሉን። ኢትዮጵያ ኣብ እዋን ኤውሮጳዊ ምሽግው (European scramble for Africa) ዝተፈጥረት ሃገር ከነሳ ነቲ ብናይ ፈጠራ ታሪኽ ዝተሰንዐ ጽውጽዋይ ‘3,000 ዓመት’ን ምስኡ ተአሳሲሩ ዝጸወ ኣፈ-ታሪኽ ‘ሰለምናዊ ስርወ ንግስነት’ን ደጋጊሞም ብምልዓል ብዛዕባ ምህዞ ‘ዓባይ ኢትዮጵያ’ ከሃረቡ ይስምዑ። እቲ ብሕንጻን ዝተባዕጠ ኢትዮጵያዊ ጥሙሕ፡ ብግሁድ ውዲትን ምትሕብባርን ኣቶ ኢሳያስ ምትብባዕ ስለዝረኸበ፡ ኣስፋሕፋሒ ዛንታ ‘ዓባይ ኢትዮጵያ’ ብቕሉዕ ተበራቢሩ ይርከብ። ገለ ካብ መርኣያታቱ ድማ ብዛዕባ ምህናጽ ሓይሊ ባሕሪ ኢትዮጵያን ‘ምምላሽ’ ኤርትራ ከም ኣፍደገ ባሕሪ ኢትዮጵያን ዝወሃብ መግለጺታት፡ ኣብ ህዝባዊ ኣኼባታትን ናይ ኢምባሲ ኢትዮጵያ ትዊተርን ንኤርትራ ኣካል ኢትዮጵያ ገይሩ ዘርኢ ካርታ ምሓዝን ምልጣፍን፡ ኤርትራ፡ ኢትዮጵያን ጂቡቲ ሓደ ሰራዊት፡ ሓደ ኢምባሲን ሓደ ባጤራን ከህልወን ከም ዝግባእ ኣብ ኣህጉራዊ መድረኽ ምእዋጅ፡ ብዘይ ዝኸነ ኤርትራዊ ውክልና ካብ ዓሰብ ናብ ኣዲስ አበባ ዝዘርጋሕ ቱቦታት ነዳዲ ንምህናጽ ምስ ሕቡራት ኢማራት ዓረብ ምፍርራም፡ ካብ ምጽዋዕ ናብ ኣዲስ አበባ ዝዘርጋሕ መስመር ባቡር ንምህናጽ ምስ ኢጣልያ ምስምማዕ፡ ወዘተ፡ ዝኣመሰሉ ተግባራት እዮም ([link](#))።

ምብርባር ኢትዮጵያዊ ኣስፋሕፋሒ ጥሙሕን እቲ ብደገፍን ርኡይ ውዲትን ስርዓት ኤርትራ ብብቕሩብ ልዑላውነት ኤርትራ ዝብሕገግ ዘሎ ተዛማዲ ንጥፈታትን፡ ኣብ ህዝቢ ኤርትራ ከቢድ ሻቕሎት ፈጠሩ ኣሎ ([link](#))። ኣብቲ ዝቕጽል ዘሎ ወግዓዊ ርክባት፡ ክልቲኦም መራሕቲ ኣብ አገረሰቲ ጉዳያት ዶብ፡ ሃገራዊ ጸጥታ፡ ቢይ-ሃገራዊ ንግዲ፡ ፋይናንስን ጉዳያት ወጻኢን ደይመደይ ኢሎም ልዑላዊ መሰላት ኤርትራ ንምህሳስ ዝኸድዎ ዘለው ኣካይዳ ፈጸሙ ዘይቅቡልን ቀጻልነት ዘይብሉን እዩ። ብዘይካ ሸርሕታት ኢትዮጵያ፡ እቲ ዘሎ ኩነታት ንባዕሉ ንናይ ስርዓት ኤርትራ ኣጠቓላሊ ጥፍሽና፡ ጉድለት ብቕዓትን ዓይነውጽኦ ክድዓትን ዘቃልዕ እዩ። ብኣግኡ እንተዘይበርዒኑ፡ እቲ ካብ ነዊሕ ኣትሒዙ ኣብታ ሃገር ምልካዊ ኣገዛዝኦ ኣስገዲዱ ዝርከብ ስርዓት ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ናይ መወዳእታ ጥልመት ንምፍጻምን ልዑላውነት ኤርትራ ኣሕሊፉ ንምሃብን ተግባራዊ ኣሎ። እዚ ኹሉ ድማ በቲ መሰጋገሪ ስልጣኑ ብሕጊ ኣብ 1997 ካብ ዘብቐዕ ንደሓ ካብ ፍቓድ ህዝቢ ኤርትራ ወጻኢ ንኤርትራ ዝገዝእ ዘሎ ዘይቅዋማዊ ስርዓት እዩ ዝፍጸም ዘሎ ([link](#))።

3. ዘባዊ ኩነታት ቀርኒ ኣፍሪቃ

ምስቲ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ዘይርገጽነትን ኣብ ኢትዮጵያ ዘሎ ዘይርግኣትን፡ እቲ ህልዊ ኩነተ ‘ሰላም’ ነቶም ኣብ ውሽጢ ክልቲኦን ሃገራት ኩነ ብዓቢኡ ኣብ ዘባ ቀርኒ ኣፍሪቃ ዝዋስኡ መባእታዊ ሓይልታት ዝጻወር አገዳሲ ጠባያት ዮብሉን። ምስቲ ዘለወን ድኽመታትን ከቢድ ተአፋፍነት ገራብብቲ ሃገራትን፡ እቲ ኣብ ውሽጢ እዘን ሃገራት ይኹን ኣብ መንጎኦን ዘሎ ኣስጋኢ ተኸእሎ ምልሓም ዘባዊ ወጥሪ፡ ግርጭትን ጉነጽን ዕንወት ዘኸትል እዩ ዝኸውን። ኢትዮጵያ ጥራይ ኣስታት 110 ሚልዮን ህዝቢ ስለዘለዋ ሽግር ምስ ዘጋጥም እዘን ተአፋፍቲ ሃገራት ብዋሕዚ ዝኪፍ ቍጽሪ ስደተኛታትን ተመዘበልትን ክፍጠር ንዝኸለል ነውጺ ክጻወሩ ኣይክእላን ወይ ከኣ ክቕበላኦ ከሸግረን ኢዩ።

እቲ ጃምላዊ፡ ሰፊሕን ብደይመደይ ዝፍጸምን ግህሰታት ሰብኣዊ መሰላት፡ ቍጠባዊ ሽግርን ገደብ-አልቦ ሃገራዊ ኣገልግሎትን ተደሚርዎ ንኤርትራውያን፡ ብፍላይ ድማ ንመንእሰያት፡ ህይወቶም ብዘስግእ አገባብ እናንፈጸ ግዳያት ባርነትን ኣሰጋርነትን ኣብ ሰሜን ኣፍሪቃ፡ ዝምታ ክፍሊ ኣካላት ኣብ ሲናይ፡ ሞት ኣብ ምድረበዳ ሰሃራ ወይ ሓደጋ ምጥሓል ኣብ ማእከላይ ባሕርን ቀይሕ ባሕርን ይገብሮም ኣሎ ([link](#))።

አብ መንጎ ኤርትራ፡ ኢትዮጵያን ሶማሊያን ሓድሽ ዘባዊ ኩነታት ምክሳቱ አገዳሲ ረጅሒ እዩ። ሰለስቲአን ሃገራት ዝምድናታተን አመሓይሽን ናብ ዘባዊ ውህደት ገጸን ክስጉማ ድሌት ከም ዘለዎን ብግህይ ገለጸን እዩን። መራሕተን ተኸታታሊ ስሉሳዊ አኼባታት አካይዶም እዮም። እቲ ቐዳማይ ስሉሳዊ ርክብ አብ መስከረም 2018 አብ አስመራ፡ እቲ ኻልኣይ አብ ሕዳር 2018 አብ ጎንደር፡ እቲ ሳልሳይ ድማ አብ ታሕሳስ 2018 አብ ሞቻድሾ ዝተኻየደ ነበረ። ይኹን እምበር አብቲ ሳልሳይ ስሉሳዊ አኼባ ቀዳማይ ሚኒስተር ኢትዮጵያ አብ ዘይብሉ መራሕቲ ኤርትራን ሶማሊያን ጥራይ እዮም ተራኺቦም።

እቲ ብዛዕባቶም አኼባታት 'ዘይዝተየሉ ጉዳይ' ምውሳኔ ናይታ ዝተገለለት ጂቡቲ እዩ። ክልተ ቀንዲ ረጅሒታት ንኸትግለል ምክንያት ዝኾኑ ይመስሉ። እቲ ቐዳማይ ረጅሒ፡ ቻይና አብ 2017 አብቲ ብቐንዱ አመሪካ እትርከበን ዓለማውን ዘባውን ሓይልታት አቐዲመን ዝሰረታሉ ከባቢ ወተሃደራዊ መደበር ምህናጻ እዩ። እቲ አብ ጥቓ ወተሃደራዊ መደበር አመሪካ ዝተደከነ ሓድሽ ወተሃደራዊ መደበር ቻይና፡ ነቲ ብብግዚኡ ዝገባ ዘሎ ጽልግ ቻይና አብ አፍሪቃ ዘደንፍዕን ነቲ 'ሓደ ቅናት፡ ሓደ ጎደና' ኢላ ዝሰማዖ ተበግሶአ ዝድግፍን ስትራቴጂያዊ መላግቦ ኮይኑ የገልግል ኣሎ። ብተወሳኺ፡ ቻይና 3.5 ቢልዮን ዶላር ዝዋጋኡ 'ናጻ ንግዳዊ ዘባ' ንምምዕባል ምስ ጂቡቲ አብ ዘወናውን ሽርክነት ኣትያ ኣላ። እቲ ካልኣይ ረጅሒ፡ ጂቡቲ ብለካቲት 2018 ነቲ አብ መሬታ ብሕቡራት ኢማራት ዓረብ ዝተሃንጸ መራገፊ ወደብ ወረሳ ንብረታ ምግባራ እዩ። እዞም ክልተ ረጅሒታት እዚአቶም ንዝምድና ጂቡቲ ምስ አመሪካን ሕቡራት ኢማራት ዓረብን አብ ሕግቕ ኩነታት አውዲቐም። ስለዚ ድማ ሕቡራት ኢማራት ዓረብን ስዑዲ ዓረብን ብሓዝሎም አመሪካ ቀንዲ ዓረቕቲ ኤርትራን ኢትዮጵያን ኩይናም ተዋሲኦም። እቲ ሕዳሰ-ምሕዝነት፡ ነታ አፍደገ ባሕሪ ዘይብላ ኢትዮጵያ አማራጺ አገልግሎት ወደብ ዝህብን ነቲ ልዕሊ ሓደ ቢልዮን ዶላር እናኸፈለት ብወደብ ጂቡቲ ጥራይ እተመሓላልፎ 95% ናይ ወጻኢ ንግዲ ከም ዝንኪ ዝገብርን ምዃኑ ንጂቡቲ ዝዚፍ ክሳራ፡ ንኤርትራ ድማ ዓቢ መኸሰብ እዩ።

ድሕሪ ሕዳሰ-ምሕዝነት ኢትዮ-ኤርትራ፡ እቲ አብ ልዕሊ ኤርትራ ተወሲኑ ዝነበረ ናይ ሕቡራት ሃገራት እገዳ ተላዒሉ። ጸጥታዊ ባይቶ ሕቡራት ሃገራት ብ23 ታሕሳስ 2009 (1) መንግስቲ ኤርትራ ምስ ጂቡቲ ንዝተፈጥረ ዶባዊ ምስሕሓብ ክአምንን ክፈትሕን ኣይከአለን (2) አብ ሶማሊ ንሓራካት አል-ሸባብ አልሙጃሂዲን ይድግፍ እዩ ብዝብል ክሲ አብ ልዕሊ ኤርትራ ናይ እገዳ ውሳኔ ኣሕለፉ ምንባሩ ይዝከር ([link](#))። አብ 1 ነሓስ 2018 ጂቡቲ ነቲ ብኢትዮጵያን ሶማሊን ዝቐረበ ጸውዒት ምልዓል እገዳ ዝቃወም መግለጺ ብምውጻእ '...አሕዋት ሶማላውያን ነታ መሬትና ጎቢጣ ዘላን ዝሓዘኩም ጂቡታውያን ምሩኻት ኩናት የለውን ኢላ ዝኸሓደትን ኤርትራ እገዳ ክለዓለላ ምጽውዖም ቅቡል ኣይኮነን' ድሕሪ ብምባል አስዒባ ጂቡቲ አብቲ ምስ ኤርትራ ዘካየደቶ ኩናት ተሳቕያን ጀጋኑ ደቃ ከፈላን እያ፡ ሕጂውን ዝተወንዘፈ ጉዳይ ዶብ ኣለዎ 'ክትብል ገለጸት።

መንግስቲ ኤርትራ ዘቤታዊ ግዝአተ-ሕጊ ብምክባርን ንጡፍ ዲፕሎማሲያዊ ጽምዶ ብምዝውታርን ካብ ፈለማኡ ነቲ እገዳ ናይ ሕቡራት ሃገራት ከወግዶ ዕድል ነይርዎ ([link](#))። ኣቶ ኢሳያስ ብዛዕባ ውልቀ-ምልካዊ ቅዲ መሪሕነቱ፡ ሃንዳፍነት መንግስቲን ጋሕማጥ ምሕደራኡን ሕጋዊ ነቐፌታ ምስ ዝቐርበሉ ዝህቦ ጨቋኒ ግብረ-መልሲ ግዝአተ ሕጊ ብምግሃንን፡ አብ መንግስታዊ ምሕደራ ኤርትራ ስርዒታዊ ዕንወት ብምውራድን፡ እታ ሃገር ብዘገምታ አብ ዘባውን ኣህጉራውን ተነጽሎ ንኸትሸመም መገዲ ጸራጉ። ሳዕቤኑ ብግቡእ ከይመርመረ፡ እቲ ስርዓት ከም መግለጺ ተቃውሞኡ ንአባልነት ኤርትራ አብ በይነ-መንግስታዊ በዓል ስልጣን ንልምዓት (ኢጋድ)ን ኣፍሪቃዊ ሕብረትን ኣደስኪልዎ ([link](#))። እቲ አባልነት ናይ ምድስካል ስጉምቲ ዝፈየዶ ነገር እንተነይሩ፡ ሃገራዊ ረብሓ ኤርትራ ንምርግጽ ወይ ንምክልኻል ዝጠቐሙ ዝነበሩ መድረኻትን ኣፍደገታት ዘተን ብምዕጻው ርእሰ-ተነጽሎ እታ ሃገር ምቅልጣፍ ጥራይ እዩ። ብተወሳኺ፡ እዚ ብቐጻሊ ኣንጻር ነብሱ ዝሰርሕ ስርዓት ተዋረድ ክብሎ ነቲ ኣሸበርቲ ብምድጋፍ ዝቐረበሉ ክሲ ብዘእምን ተማገቱ ከፍሽል ወይ እውን ዳግማይ አብ ጽምዶ ንኸአቱ ብአመሪካ፡ ኤውሮጳዊ ሕብረት፡ መሓዙቱ ዝኾና ኣባል ሃገራት ኤውሮጳዊ ሕብረትን ዝቐረበሉ መረዳድኢ ሓሳብ ኣወንታዊ ምላሽ ክህብ ኣይከአለን።

4. ምጽልላው ቀርኒ ኣፍሪቃን ሓውሲ ደሴት ዓረብን

እቶም ሕዳሰ-ምሕዝነት ኢትዮ-ኤርትራ ዝሰዓቡ ሰንሰለት ፍጻሜታትን ምዕባለታትን ኣብዚ ዘባ ሰላማዊ መጻኢ ክፍጠር እዩ ዝብል ተስፋታት ክሕድሩ ተራእዮም። እቲ ብቐጻሎ ዝቀያየር ዘሎ ምዕባለታት፡ መርገጺ ጂቡቲ ካብ ተቃውሞ ናብ ደገፍ ምልዓል እገዳ ንኸቐየር ኣገዲዱ። ኤርትራን ጂቡቲን ብ6 መስከረም 2018 ዲፕሎማሲያዊ ርክብ ከም ዝጀምሩ ብምግላጽ አብ ጽባሕ እቲ ብ16 መስከረም 2018 ብመራሕቲ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝተኸተመ ስምምዕ ሰላም ጂዳ፡ መራሕተን ብ17 መስከረም 2018 አብ ስዑዲ ዓረብ ተራኺቦም ብዝገበርዎ ስምምዕ ዝምድናኡን ናብ ንቡር መለሰን። ተሳትፎ ኤርትራ ኣብዘም ፍጻሜታትን ምጅማር ንቡር ዝምድና ምስ ጎረብብታን ብሓፈሻ፡ ሕዳሰ-ምሕዝነት ምስ ኢትዮጵያ ድማ ብፍላይ፡ እቲ እገዳ ናይ ሕቡራት ሃገራት ብ15 ሕዳር 2018 ንኸለዓል ኣበርክቶ ገይሩ።

እቲ ኣብ ሓውሲ ደሴት ዓረብ ዘሎ ምዕባላታት እንተላይ ኩናት የመንን ዘባዊ ምስሕሓብ ኢራንን ስዑዲ ዓረብን ዝጠንቁ ክርደና ቐጠርን፡ መመሊሱ ዘሻቐል ኩነታት ፈጢሩ ኣሎ። እቶም ኣብቲ ዘባ ዝረአዩ ፍጻሜታት ንኸም ብዓል ግብጹ፡ ቱርኪን ኢማራትን ዝኣመሰላ ሃገራት ማእከላይ ምብራቕን ሰሜናዊ ምብራቕ ኣፍሪቃን ብብናተን ኣጀንዳን ስትራቴጂያዊ ረብሓን ናብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ይስሕቡን ኣሎ። እቲ ኣብ ኣሰላልፋ ሓይልታት ዝመጸ ለውጢን ቀጥታዊ ይኹን ዘይቀጥታዊ ተሳትፎ ሃገራት ቀርኒ ኣፍሪቃ ኣብቲ ዝቐጸል ዘሎ ግርጭት፡ ነቲ ዘባዊ መርበብ ግርጭታት እዩ ዝሓላልኹ።

ስዑዲ ዓረብን ኢማራትን ብሓገዝ ፖሊሲ ኣመሪካ ኣብ ምህንዳስ ሕዳስ-ምሕዝነት ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝተጻወታ ናቢ ተራ ኪጋንን ይኹን ዕሽሽ ክበሃል የብሉን። ኢትዮጵያ ንውሳኔ ኮምሽን ዶብ ብዘይ ቅድመ-ኩነት ከም እትቐበል ኣብ 5 ሰኔ 1998 ቅድሚ ምግላጻን ድሕሪኡን ተራ ሕቡራት ኢማራት ዓረብ ርአይ እዩ ነይሩ። ንኣብነት ሓዲት መዓልታት ድሕሪቲ መግለጺ ሕቡራት ኢማራት ዓረብ ንኢትዮጵያ ናይ 3 ቢልዮን ዶላር ሓገዝን ልቓሕን ብምልጋስ ኣዘዩ ወሳኒ ዝኾነ ቀረብ ሸርፊ ወጻኢ ኣበርኪታ። ኣብ ተመሳሳሊ እዋን፡ ኢትዮጵያን እታ ናይ ቀረባ መሓዛ ስዑዲ ዓረብን ኢማራትን ዝኹነት ግብጹ ብጉዳይ ህንጻት ሓጽቢ ህዳስ ዝተኸስተ ፍልልያተን ንምፍታሕ ተሰማሚዐን። ብድሕሪኡ ኢትዮጵያ እቲ ሓጽቢ ንኸዘዘም ነዊሕ ግዜ ክወስደሉ ከም ዝኸእል ምግላጻ ሻቐሎት ግብጹ ዘፋኹስ ብስራት ኮነ።

ጽልዋ ስዑዲ ዓረብን ኢማራትን ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ እናዓበየ ብዝኸደ መጠን፡ ምትእትታው ኤርትራን ኢትዮጵያን ኣብ ምዕባላታት ሓውሲ ደሴት ዓረብ መመሊሱ ይዓመቕ ኣሎ። ንኣብነት ኤርትራ ኣምሳይ ነዳዲን ፋይናንሳዊ ሓገዝን ከም ስትራቴጂያዊት መደበር ናይቲ ብመሪሕነት ስዑዲ ዓረብ ኣብ የመን ዝካየድ ዘሎ ኩናት ተገልግል ጥራይ ዘይኮነ ወተሃደራታ እውን ከም ዘእተወት ይንገር እዩ። ኢማራት ኣብ ወደብ ዓሰብ ዓቢ መደበር ሓይሊ ባሕሪ ብምድኳን ሰፊሕ ወተሃደራዊ ንጥፊታት ከም እተካይድ ይፍለጥ። ኤርትራን ኢትዮጵያን እምበኣር ኣብ ጉዳያትን ግርጭታትን ሓውሲ ደሴት ዓረብ ዝገብራሉ ምትእትታው እናዓበየ ይኸይድ ኣሎ።

5. መደምደምታ

ኤርትራን ኢትዮጵያን ኣብ 1998-2000 ንመሬታዊ ልዑላውነት ከም ቀንዲ ጠንቂ፡ ንዶብ ከኣ ከም ኣባራዲ ኩናት ተጠቐመናሉ እየን። ስለዚ ኣብ መንጎ ክልቲኣን ሃገራት ቀጻልነት ዘለዎ ሰላም ንኸሰፍን፡ ስለጥ ምምልካት ዶብን ቅልጡፍ ምስሓብ ሰራዊት ኢትዮጵያ ካብ ልዑላዊ መሬት ኤርትራን ብምክያድ ጉዳይ መሬት ዘየማትእ መፍትሒ ክረከብ ኣለዎ። እቶም ኣብ ውሳኔ ኮምሽን ዶብ ኣለው ዝበሃሉ ጸገማት ብስምምዕ ክልቲኦም ወገናት ኣብ መስርሕ ምምልካት ዶብ ምስቲ ኣብ ዶባት ዝነበር ህዝቢ ብምምኽኻር ክጻረዩ ይኸእሉ እዮም። ኣብ ኤርትራ መሬት ናይ ዓዲ እዩ። ነፍስ ወከፍ ዓዲ ደረት መሬታ ትፈልጥ እያ። ነፍስ ወከፍ ሓረስታይ እታ ዓዲ እውን ደረት ግራውቱ ይፈልጥ እዩ። እዚ ሕጂ ዘሎ ስማዊ ሰላም ብዘይ ምምልካት ዶብ ቀጻልነት የብሉን። ሰራዊት ኢትዮጵያ ከይሰሓብ፡ ዶብ ከይተመልከተን ኣብ ዶባት ዝነበር ህዝቢ ንቡር ከይረኸበን ቀጻሊ ሰላም ክህሉ ኣይክእልን።

እቲ ኣብ ዙርያ ጋብላ ቀይሕ ባሕሪ ዝረኣ ዝተሓላለኸ መርበብ ግርጭታትን ሓያለ ጫሌዳታቱን፡ ኣብ ሰላም፡ ጸጥታን ምርግጋእን ዘባና ብሓፈሻ፡ ኣብ ምውሓስ ቀጻልነት ሰላም ኤርትራን ኢትዮጵያን ድማ ብፍላይ ከቢድ ጂኦ-ፖለቲካዊ ብድሆታት እዩ ዘስዕብ። ብመሰረቱ ምውሓስ ቀጻልነት ሰላም፡ ምፍታሕ ውሽጣዊ ብድሆታት ክልቲኣን ሃገራት ይጠልብ።

ኤርትራ ውሽጣዊ ኩነታታ ምሒር እናንቁልቁል ዝኸይድ ዘሎ ዝሕትልቲ ሃገር እያ። እቲ መንግስቲ ኣዘዩ ድኹም ኣብ ርእሲ ምጂኑ ትካላቱ እውን ዝሩጋት እዮም። እቲ 'ብሓደ ሰብ ዝዝወር'፡ ብጉድለት ብቐዕ ምሕደራ፡ ኣስካሕካሒ ጭቁናን ዝሳዕረረ ብልሽውናን ዝልለ ምልካዊ ስርዓት ግዜኡ እናጸንቀቐ ይኸይድ ኣሎ። እቲ ብዘይ ዝኹነ ተሓታትነት ብውልቃዊ ስልጣን ዝፍጸም ጃምላዊ ግፍዒን ሕሱም ድኸነትን ነበረያ ነበረ ምጂኑ ኣይተርፎን እዩ። ህዝቢ ግዝኣተ ሕገ፡ ሓርነት፡ ደሞክራሲን ፍትሕን ይጠልብ ኣሎ። ዝሓሸ ህይወትን ጸጥታን ዘውሕስ ከምኡ'ውን ቀረባት መግቢ፡ ማይ፡ መዕቁቢ፡ መብራህቲ ኤሌክትሪክ፡ ወዘተ.፡ ዘረጋግጽ ተሓታትን ምላሽ ዝህብን ምሕደራ ክህንጸሉ ይደሊ ኣሎ።

ዋላ እኳ ተሪር እምቢታ 'ናይ ድሕሪ መጋረጃ ሓይሊ' እንተሎ፡ ኢትዮጵያ ብቐልጠፍን ትርጉም ዘለዎን መድረኽ ደሞክራሲያዊ ለውጢ ትሓልፍ ኣላ። ይኹን እምበር፡ ቃንዛታት ናይቲ ስግግር ብመልክዕ ኤትኒካዊ ቍሩቍሲ፡ ደማዊ ግጭት፡ ወጥሪን ጉነጽን ዝንጸባረቐ ዘይርገእ ፖለቲካዊ ሃዋህው ይፈጥር ኣሎ። ከቢድ ዘቤታዊ ሳዕቤንን ኣዕናዊ ዘባዊ መዘዛትን ከስዕብ ዝኸእል ፖለቲካዊ ነትጉ ኣንጻላልዩ ይርከብ።

ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝምድናኻንን ኣፈጻጽማ ጉዳያተንን ከም ናይ ክልተ ናጻን ልዑላውያንን ሃገራት ክኸውን ይግባእ። እዚ ብፍላይ ንኤርትራ ናይ ህላወ ጉዳይ እዩ። ብዘይ ብኡ፡ ክልቲኣን ሃገራት ነቲ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃን ሓውሲ ደሴት ዓረብን ኣስፋሕፊሒ ዘሎ ዝተሓላለኹ፡ ተደራራቢን ጫሌዳታት ዝበዝሉን ግርጭታት እንተወጸኡ እዩ። ከምኡ ንምግባር፡ ነቲ ስምምዕ ሰላም ብነባሪ

መልክዑ ንምትግባርን ብዘገምታ ናብ ፖለቲካዊ ምትሕግጋዝን ቍጠባዊ ውህደትን ንምብጻሕን፡ ኤርትራን ኢትዮጵያን ንርክባተን ኣብ ሕጊ ዝተመርኮሰን ትካላውን ክገብራኡ ኣለዉን።

ግሁድ ዘይኮነ ውልቃዊ ስምምዓት ብግሉጽ በይነ-ሃገራዊ ስምምዓት ክትካእ ኣለዎ። ብመሰረቱ ኤርትራ ደምክራሲያዊ ለውጢ፡ ኢትዮጵያ ድማ ርግኣት ብምርግጋጽ ውሽጣዊ ብድሆታተን ንክገጥማን ኣናዓቢ ጽልዋ ግዳማዊ ጸቕጢ ንክምክታን ትርኑዓት ትካላት ክሃንጻ ኣለዉን። ከምኡ ምስ ዝገብራ ጥራይ እየን ሰላምን ከውሕሳ፡ ናይ ሓባር ስትራቴጂያዊ ረብሓ ክፈጥራ ብኡ ኣቢለን ከኣ ንናይ ሓባር ብልጽግና ናብ ክልተኣውን ዞባውን ፖለቲካዊ ምትሕግጋዝን ቍጠባዊ ውህደትን ክሰግራ ዝክእላ።

[1] ዓንደብርሃን ወልደ ጊዮርጊስ (እንግሊዝኛ)፡ *Commentary: Border and Territorial Conflicts between Eritrea and Ethiopia: Background, Facts and Prospects*, Eritrean Studies Review, Vol.4 No. 1, 2004.